

4. Bibliographie der Schriften

August Hermann Franckens, S. Theol. Prof. & Past. til S. Ulrich i Halle, og Gymnasii Scholarchæ, Haand=Postill, Eller Korte Prædikener Paa Søndage og ...

Francke, August Hermann

Kopenhagen, 1752

Den 6. Sondag efter Paaske.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Den 6. Sondag efter Paaske.

Forſkiellen imellem den ſande og forneente Guds-yrkſe.

Jesus Christus, ſom er udkommen fra Fa-
deren, og gaaer igien til Faderen, og har
forjættet og ſendte ſine diſciple den Hellig
Aand, hand ſende ham ogſaa i vore hjer-
ter, paa det at vi maae tiene ham i aand
og ſandhed. Amen!

Sil du tiene Gud, da lad det være dit
alvor, paa det du ſkal ikke ſtriſte
Gud. Diſſe ord, Eftelinge i Herren,
finde vi (nemlig efter Lutheri overſættel-
ſe) i Syrachs Bogs 18. cap. 25. vers. De ſamme
ere ret uſkatterlige, ſaaſom juſt den ſag, der ellers
allebegne i den Hellige Skrift er vel-grundet, bliver
derudi ſaar rundt og reent udsagt, at enhver kand
fatte den, og føre ſig den til nytte; hvorudover
det da ikke er os meget om at giøre, da vi nu ikkun
ſee paa ſagen ſelv, hvorledes de ellers lyde i Syrachs
grædſke text. Thi vi tør ikkun ved at høre; ho-
ad Epiftelen til de Ebræer ſiger cap. 12, 28. 29. Ef-
terdi vi, ſiger den, bekomme et irørligt rige,
lader os beholde naaden, formedelſt hvilken
vi kand dyrke Gud velbehageligen, med
bluſærdighed og frygt. Thi og vor Gud er
en fortærendes ild; og Jacobus cap. 1, 26. 27.

Dere

Derfom nogen iblant eder synes, at hand er en Guds-dyrkere, som tæmmer ikke sin tunge, men forfører sig hierte, hans Guds-dyrkelse er forfængelig. En reen og ubesmiltet Guds-dyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge de faderløse og enker i deres trængsel, at holde sig selv ubesmiltet fra verd den. Derhen hører og, hvad hand har sagt i det 22. vers: Vorder ordets gisterere, og ikke alle næste hørere, med hvilket I bedrage eder selv. I hvilke og saare mange andre sprog den Hellige Skrift lærer os, at vi skal gjøre en ret forfkiel imellem den sande og falske Guds-dyrkelse en allene udbortes hos andre, men ogsaa i vor egen praxi eller øvelse, og tage os vare for, at vi ikke mene og indbilde os, vi ere Guds-dyrkere, da vi dog derudi bedrage os, forføre vort hierte, og vor Guds-dyrkelse er forfængelig. Dette øyemerke skal nu ogsaa, saa viit Gud vil forlene naade til, den forehavende prædiken rettes paa. Men lader os paa kalde Gud, at hand hertil vil forlene os sin Hellig Aands bistand og medarbeidende kraft i at lære og høre til, udi Herrens bøn: Vor Fader, du som o.s.f.

Septen.

Joh. Cap. XV. v. 26 og 27. og cap. XVI. v. 1 & 4.

Sen naar den Talsmand kommer, hvilken jeg skal sende eder fra Faderen, (den sandheds Aand som udgaaer fra Faderen,) hand skal vidne

me om mig. Men og I ere vidner, thi I
ere med mig af begyndelsen. Dette haver
jeg talet til eder, at I skal ikke forarges.
De skal udelukke eder af Synagogerne; ja
den tiid skal komme, at hver den, som ihjel-
slaer eder, skal mene, hand gjør Gud en
dyrkelse. Og dette skal de gjøre eder, for-
di de hverken kiende Faderen, ey heller mig.
Dette haver jeg talet til eder, paa det naar
tiden kommer, I skal komme det ihu, at
jeg sagde eder det. Men dette sagde jeg eder
ikke af begyndelse; thi jeg var hos eder.

Saa vor oplæste Evangeliske text skal denne
gang handles i al korthed og eenfoldighed

Om forskiellen imellem den sande og formeente Guds-dyrkelse.

Vi bede endnu eengang Herren vor Gud,
at hand herril vil forlene os sin naade, paa
det enhver iblant os maa komme til at
kiende sig selv, og blive vaer, om det er
hans rette alvor med hans Guds-dyrkel-
se, eller om hand kun mener, hand er en
Guds-dyrkere, men i grunden bedrager
sig selv, paa det at der, efterat vi nøye have
prøvet vort væsen for Gud, maa begyndes
en grundig og sand forbedring hos os
alle. Amen!

Uf

Afhandling.

Shver fand uden min erindring, Elffelige i Herren, lettelig selv see, ved hvilke ord i vor tekst der er givet mig anledning til, uds af de samme at handle om forstiellen imellem den sande og formeente Guds-dyrkelse. Thi vor Frelser siger her i det 16. cap. v. 2. Den tiid skal komme, at hver den, som ihuel slaar eder, skal mene, hand gjør Gud en dyrkelse. Der have vi den formeente Guds-dyrkelse: hvor ogsaa det følgende vers henholder: Derre skal de gjøre eder, fordi de hverken kiende Faderen, ey heller mig; og i det foregaaende cap. 15, v. 21. Alt det skal de gjøre eder for mit navns skyld; thi de kiende ikke den, som mig haver udsendt. Imod denne formeente og i grunden falske Guds-dyrkelse setter nu Christus, som ellers alle vegne, saa og besynderlig i vor Evangeliske tekst den sande Guds-dyrkelse, der ey allene har den Guddommelige sandhed i sig selv til grund, men er ogsaa virket af Gud selv, og er altsaa og en ret sandhed udi hiertet.

Der finde vi da nu for det første denne forstiell imellem den formeente og den sande Guds-dyrkelse, at hiin er uden den Hellig Aand, men denne anrettes af og formedelst den Hellig Aand. Derhen høre de første ord i vor tekst: Men naar den talsmand kommer, hvilken jeg skal sende eder fra Faderen, (den sandheds Aand, som udgaaer fra Faderen,) hand skal vidne om mig. Man fand ikke negte, at Christus jo i disse

disse

diffe ord ogsaa har lovet sine disciple den Hellig Aands besynderlige og extraordinaire gaver, til at gjøre mirakler, hvilken forjættelse og er begyndt at opfyldes paa Pinke-dag; men herved er alt ofte erindret, at de almindelige gaver, som ikke ere givne for de vantroes, men for de troendes egen skyld, blive ogsaa med begrebne i disse ord. Og tilmed taler Christus her allermeest om det, der skal være til sæls for alle troende, saasom man tydelig kand see udaf sammenhængen i hans tale. Thi i det foresgaaende havde hand trøstet sine disciple imod den store anfegtning, der forestod dem og alle troende. Naar de nemlig vilde troe paa ham, og trolig efterfølge ham, saa skulde de for den aarsags skyld hades af verden, og man skulde ikke antage deres ord for sandhed, men udraabe det for løgn og falskt forregivende. Da de nu herved havde maatt tænke: Vil vi da allene holde os for kloge, da hver mand siger os imod, forkaster vort væsen og foretagende, og hader os derfor? saa holder Christus dem for det første sit eget exempel for, hvorledes de jo vidste, at det ogsaa var gaaet ham saa, og at Skriften havde ogsaa forkyndet det forud, at det saa skulde gaae ham, saasom det er ham, den taler om, naar den siger Psal. 35, 19. De hade mig uden aarsag. Men hernæst forjætter hand den Hellig Aand, der noksom skulde trøste og oprette dem i saadan anfegtning, og kalder den samme her for selvsamme aarsags skyld sandhedens Aand, fordi hand saaledes skulde styrke dem i den erkjendte sandhed, som hand, nemlig den Herre Jesus, havde forkyndet dem, at de skulde ikke agte den imodsigelse og den

H. Deel.

G

for

forfølgelse, men blive i sandheden, tiene Gud derudi, og bekiende den samme dristig og frimodig for al verden. Ligesom nu Christus har lovet sine discipule det her, saa er det og bleven opfyldt paa dem, hvilket i særdeleshed Apostlernes Gierninger give mangfoldige vidnesbyrd om; for exempel, den Herres Jesu opstandelse blev negtet af de onde Hyperste Præster, Phariseer og Skrifteflogne imod deres bedre vidende, og disciplene bleve hadede derfor, og haardelig truede, ja og meget snart angrebne med stor forsmædelse. Men det forvildede dem ikke i deres troe, men, da sandhedens Aand var dem givet, gavede de vidnesbyrd med stor kraft, om den Herres Jesu opstandelse; og der var stor naade over dem alle. Ap. G. 4, 33. Ligesom nu Christi forjættelse er bleven opfyldt paa denne det nye Testaments første grøde, saa bliver den og indtil verdens ende rigelig opfyldt hos alle dem, der blive i Christi ord, og erkiende sandheden derudi, saa at Christus giver og skænker dem den Hellig Aand, den sandheds Aand, som i forstningen til sandheds erkiendelse, saa og herefter til bekræftelse og bestyrkelse i den samme. Hvo som da altsaa har annammet den sandheds Aand af Christo, hvilken verden ikke kiender, den har den rette og sande Guds-dyrkelse. Men om nogen ikke har sandhedens Aand, men regieres endnu af denne verdens aand, er ikke født ny af Aanden, men lever ikkun efter kiødet, i sin natur og gamle fødsel, hand maa holde sig saa viis, saa flog og lærd, som hand allermest vil, saa er dog hans Guds-tieneste intet andet, end en formeent, og ingenlunde nogen sand Guds-
dyr.

yrkelfe. Thi om nogen ikke har Christi Aand, denne er ikke hans. Rom. 8, 9. Er hand nu ikke hans, hvor kand hand da yrke Gud, da jo ingen kand komme til Faderen, uden ved Christum, der allene er veyen, og sandheden, og livet. Joh. 14, 6.

Dette skal vi nu strax føre os til nytte, det beste vi kand. Hvordan staaer det til med enhver af eder, som høre dette? Der er vel ingen iblant eder, der jo mener, hand yrker Gud. Derfor komme I i Kirke, høre paa prædikenerne, og bivaane alt det andet, som forrettes i Kirken, og naar da alting er til ende baade forniddag og eftermiddag, saa synge I med hverandre: Nun Gott lob es ist vollbracht, singen, beten, lehren, hören, Gott hat alles wohl gemacht. Gud skee lof, det er fuldbragt, singen, beden, læren, hören, Gud har alle ting vel mag't. Men spørge I ogsaa, om I have gjort alting vel? I synge videre: Nun der Gottes dienst ist aus; Ude er Guds-tienesten; (men hvordan have I der tient Gud?) Und uns mitgetheilt der Segen, so gehn wir mit Freuden nach Haus, wandeln fein auf unsern Wegen. Og velsignelsen vi eye, glade gaae vi hjem igien, vandre smukt paa vore veye. Men spørge I ogsaa om eders veye due noget, og om de samme ere Guds veye, og ham velbehagelige? Gottes Geist, synge I endnu videre, uns ferner leite, Guds Aand os fremdeles lede! Men spørge I da ogsaa, om I have Guds Aand, og hidindtil have ladet eder lede af ham? Saa mange af eder,

G 2

som

som endnu have et uforandret hierte, og have ikke den Aand af Gud, men meget mere denne verdens aand, de spotte kun den gode Gud, om de endstiont ikke vide det, men mene, de tiene Gud.

Betænk det vel. Thi alt, hvad I kalde Guds dyrkelse, er forfængeligt, og tæffes ikke Gud, saa længe som I ikke omvende eder til ham af gandske hierte, og i saadan en sand og grundig omvendelses orden annamme sandhedens Aand, der viser eder den rette forskiel imellem lys og mørke, imellem den rette hiertens Guds-dyrkelse og den udbortes saa falskede Guds-dyrkelse, hvorved hiertet ikke er omvendt.

Jeg vil sige eder, hvad den rette Guds-dyrkelse er. Merker herpaa! Saa længe et menneske ikke af hiertet er omvendt til Gud, dyrker hand ikke heller Gud, hand maa bede, synge og svinge, høre prædikener, og ellers endog gjøre alting, hvad hand kalder Guds-tieneste. Men naar nogen omvender sig til Gud af hiertet, saa begynder hand dermed at tiene Gud i sandhed. Thi ligesom en, der tilforn intet menneske har tient, men levet i sin frihed, men nu giver sig i tjeneste hos et andet menneske, og altsaa nu herefter erkiender samme menneske for sin herre; ligesom saadan en, siger jeg, fra den tiid ikke mere gjør, hvad hand vil, men hvad hans herre vil, og er den samme velbehagelig: ligesaa, naar et menneske, der hidindtil har levet efter kiødet, og i sin selvtagne kiødelige frihed talet og gjort, hvad hand kun har villet, og hvad ham har lystet og syntes got, nu herefter omvender sig til Gud, saa lader hand af at leve efter kiødet, eller at tænke, tale og gjøre
saale-

saaledes, som hans kiødelige sind har ført med sig, og begynder at leve efter aanden, eller rette sin tanke og begiering derhen, at hand maa gjøre Hærens sin Guds villie, og i ingen deel enten indvortes eller udvortes leve med villie ham imod. Og siden da hans herte er fuldt af Guds naade og hans Aand, saa beder og synger hand herester ikke, som hand gjorde Gud en synderlig tjeneste var ved den udvortes gierning, men fordi det er Guds villie, som den Hellig Aand har skrevet ham i hertet, saaledes, at hand gjør det utvungen og af hertet, og ikke gjør noget væsen deraf, ligesom man intet væsen gjør af det, at man af naturen gaaer eller staaer. Thi ligesom naturen fører dette med sig hos et friskt menniske, ligesaa fører naaden det med sig hos et menniske, der er sund i troen, at hand beder, og lover og priser Gud, og tænker ikke engang paa, at hand vil gjøre noget synderligt væsen deraf. Der er det ikke noget paataget væsen, men sandhed i hertet, efterdi den Hellig Aand er der, som saaledes regierer mennisket. Saadan en hører da ogsaa prædiken, ikke i den mening, at hand vil gjøre Gud nogen besynderlig tjeneste med det, at hand en times tiid eller længere kand have taalmodighed til at lade sig noget sige for af Læreren, men med det øyemerke, at hand altid bedre og bedre maa lære, hvorledes hand ret skal gjøre Hærens sin Guds villie. Derfor erkiender hand, at Gud deri meget mere tiener ham, i det hand der lader ham undervise om sin villie, end at hand skulde tiene Gud med det, at hand hører paa saadan underviisning. Derfor er det ham ogsaa aabenbar, at, om hand end hørde tu-

finde prædikener, ſaa kunde hand dog ſlet ingen tie-
neſte deri have gjort Gud, med mindre hand tillige
af hiertet havde beſluttet ſig paa, ret at ſette den Guds
villie i verk, ſom derudi var ham foredraget. Her-
udaf ſand I nu meget let anſtille en prøve over eder
ſelv, og der maae ſaae mange kunde være overbevi-
ſte om, at de hidindtil ikkun have haft en formeent,
og ikke en ſand Guds-tienefte, hvorudover det da
er fornødent for dem, at bede Gud om ſin Hellig
Aland, at hand ſand anrette den ſande Guds-tie-
neſte udi dem, og gjøre dem i deres herte, ſind og
gemyt til Guds ſande tienere og tienerinder i aand
og ſandhed. Det gibe eder Gud for Chriſti ſkyld.
Amen.

Jeg har vel holdt mig noget længe op herved, og
tiden vil ikke tillade, at vi og med ſaa mange ord
ſand føre det øvrige i texten til det forehavende øve-
merke. Men det har været fornødent, at hovedſag-
en og grunden ſaaledes maatte viſes. Naar nu
Chriſtus fremdeles ſiger i vor text: Men og I ere
vidner; thi I ere med mig af begyndelſen,
ſaa lærer hand dermed for det andet, at den ſande
Guds-dyrkelfe er forbunden med hans troe efter-
følgelſe, ligesom disciplene havde været hos ham af
begyndelſen, og været hans efterfølgere. Og al-
ſaa er det videre forſkiellen imellem den for-
meente og ſande Guds-dyrkelfe, at hiin in-
ret veed af nogen ſand Chriſti efterfølgelſe,
men denne fornemmelig beſtaaer i en ſand,
indvortes og udvortes, troe og beſtandig
I Jeſu Chriſti efterfølgelſe. Hvorom da den
Herre Jeſus allebegne har givet vidnesbyrd, ſaa-
ſom

som Matth. 16, 24. Luc. 9, 23. Luc. 14, 26. 27. Joh. 12, 26. og paa andre steder. Saa siger ogsaa Paulus i den 1ste Epistel til de Cor. cap. 11, 1. Bliver mine efterfølgere, ligesom og jeg er Christi; og Petrus i sin 1ste Ep. Cap. 2, 21. Christus efterlod os et eksempel, at I skal efterfølge hans fodspor. Dette følger og for sig selv af det første, som vi tilforn have talt om. Thi hvor fandt det andet være, end at man efterfølger Christum, naar man er bleven deelagtig i hans Aand? Saa fandt og enhver vel forstaae, at den, der ikke efterfølger Christum, heller ikke maa have hans Aand. Og hvorledes skulde nogen kunde vandre i Jesu Christi sandhed, naar han ikke har annammet sandhedens Aand af ham?

Fører eder nu ogsaa dette vel til nytte, I som paa nærværende tiid have hørt dette. Jeg vil kun erindre eder Johannis ord 1 Ep. 2, 3. 4. hvor det hedder: Derpaa vide vi, at vi have kiendt ham, om vi holde hans bud. Hvo som siger: Jeg haver kiendt ham, og holder ikke hans bud, han er en løgnere, og i ham er ikke sandhed; og v. 5. Hvo som siger, at han bliver i ham, han er og skyldig til saaledes at omgaaes, ligesom han omgiktes. Prøver eders gandske Guds-dyrkelse, og hvad I kalde Guds-dyrkelse, der efter. Det er lutter bedragerie, dersom det ikke holder denne prøve ud; og I hede vel Christne for menniskene, men, lade I ikke ogsaa dette være eders fornemste, ja eneste bekymring, at I i eders hierter maae altid være med Christo, og trolig efterfølge ham udi hans fodspor, saa skal Christus engang selv vid-

ne for eder, at hand endnu aldrig har kiendt eder for sine. Betænk det, paa det at eders Gudsdyrkelse i fremtiden ikke maa være efter eders blotte mening, men en sand og Gud velbehagelig Gudsdyrkelse. Thi dersom I herefter vil tiene Christo i retfærdighed og fred og glæde i den Zellig Aand, saa skal I være velbehagelige for Gud, og retfærdige og antagne for menniskene, (nemlig for dem som selv ere velbehagelige for Gud,) efter Pauli vidnesbyrd Rom. 14, 17. 18.

Men Christus siger fremdeles i vor tekst: Dette haver jeg talet til eder, at I skal ikke forarges. De skal udelukke eder af synagogerne; ja den riid skal komme, at hver den, som ihjelslaaer eder, skal mene, hand gjør Gud en dyrkelse. Og dette skal de gjøre eder, fordi de hverken kiende Faderen, ey heller mig. Dette haver jeg talet til eder, paa det, naar tiden kommer, I skal komme der ihu, at jeg sagde eder det. Men dette sagde jeg eder ikke af begyndelse; thi jeg var hos eder. I disse ord seer vi den tredje forstielse imellem den formeente og sande Gudsdyrkelse. Christi og hans disciples efterfølgere meente, de tiene Gud, hvori de dog fore meget vild, saasom de hverken kiendte Christum, ey heller den, som havde sendt ham; ikke des mindre stode de dog saa stibt paa deres mening, at de havde den rette Gudsdyrkelse, saa de endog meente, de gjorde Gud en dyrkelse deri, at de først ombragte Christum selv, og siden ogsaa lagde hænder paa hans Apostler. Men vi kand let see, hvor gruelig disse mennisker have bedraget sig selv. Derimod havde

føre eder ret til nytte. Jeg siger eder sandhed, mange iblant eder mene, fordi de alligevel gaae i Kirke, og bivaane den offentlige Guds-tjeneste, og læse deres morgen-og aften-bøn, og derhos, som de sige, vogte sig for grobe synder, saa have de den rette Guds-dyrkelse. Omendskiønt den religion, som I udvortes bekiende eder til, er den sande religion, omendskiønt og den offentlige Guds-tjeneste, som I holde eder til, saa viit som samme ansees efter ordets udvortes fremsættelse, og de øvrige stykker, som dermed ere forbundne, kunde kaldes den sande Guds-tjeneste, saa have I dog ikke den rette Guds-tjeneste, saa længe som I ikke kiende Christi kors, eller fornegte eder selv, eller tage korset paa eder, og bære det efter Christum af hiertelig kierlighed til ham. Dette have I i særdeleshed vel at merke; eftersom det er just den rette prøve paa, om det er sandhed med et menneskes Christendom og Guds-dyrkelse, eller ikke. Mange mene, de tiene Gud, men naar de skal til at lide noget for Christi skyld, eller ogsaa kun lidet lade sig foragte for hans skyld, saa rykke de sig tilbage, og flye for korset. Der bliver det da aabenbar, at de endnu ikke ere rodfæstede i Christo, og ingen saft have udi dem, og at altsaa al deres udvortes væsen, som de holde for Guds-dyrkelse, ingen ret grund maa have i deres hjerter, og heller ikke kand kaldes nogen sand Guds-dyrkelse.

Men I, som have en bedre grund, og ere blevne deelagtige i sandhedens Aand, ey allene til at troe paa Christum, og efterfølge ham i levnet, men endogsaa gierne at lide for hans skyld, værer I trostige og meget frimodige. Thi maae I end i eders dag-

lige

lige Guds-dyrkelse blive eders fejler og brette vaer, saa seer dog Christus eders hierte, og veed, at I formedst hans Aand, som boer i eder, have hengivet eder med legem og siel til hans tjeneste, og hvad I leve i Fiødet, I det ikke begiere at leve eder selv, men ham. Hand har toet eder med sit blod, og giort eders Klæder hvide derudi, saa I maae herefter tiene ham i hans tempel, som hans Præster, dag og nat, indtil I efter hans tilfagn maae, som hans tienere, være med ham til evig tiid. Det forlene hand eder for sit navns skyld. Amen!

Beslutnings-Bøn.

Brosafte Frelser, dette ord er ogsaa forkyndet paa nærværende tiid, og det sammes sæd ligger nu her paa denne ager, nemlig paa deres hjerter, som have hørt og taget det til hierte. Saa velsigne da nu denne udstrøede sæd, og lad den vel lykkes, paa det at vor Guds-dyrkelse herefter ikke maa være forsængelig, men være sandhed for dit ansigt.
Amen!

Den I. Pinke-Dag.

Den troende siels Pinke-Fest, hvorledes den helligholder denne Fest, saadan som de første troende i det nye Testamente.

G! Gud,